

Groningen

Denemarken

Zweden

Estland

Letland

Litouwen

Kaliningrad

Polen

Duitsland

Groningen

**rondje
oostzee
com**

2012

Chantal Heeg & Simon Somers

Voorwoord: Rondje Oostzee, een zeiltocht van 2500 mijl door het voormalige Oostblok & Scandinavië.

Wij hebben ervaren dat je nogal wat informatie nodig hebt uit verschillende bronnen om een reis zoals deze op een leuke manier te laten verlopen. Nautische reisgidsen, traditionele reisgidsen, internet, nautische kaarten en gewone kaarten. De informatieverzameling kost vooraf en tijdens de reis veel tijd als je wat leuks wilt doen.

Wij geloven niet meer in de traditionele gedrukte gidsen alleen. Internet is te belangrijk geworden om zonder te kunnen, al was het maar voor de actuele dingen, boeken verouderen snel.

We hebben daarom besloten om een interactief digitaal reisverhaal uit te brengen over onze trip, uitgebreid met specifieke toeristische informatie over de plekken die wij hebben bezocht. Leuk om te lezen als voorpret, handig en tijdbesparend als je zelf een stuk van de trip wilt doen.

Voor ons is dit de eerste grotere reis, voor veel zeilers is de eerste grote reis naar de Oostzee, daarom hebben we ook onze reisvoorbereiding beschreven. Hier en daar hebben we nautische tips opgenomen. We besteden veel aandacht aan toeristische informatie, de lokale eetcultuur en culturele evenementen.

Een groot deel van dit interactieve eBook kan zonder internetverbindingen bekeken worden. Links naar externe websites, zoals bijvoorbeeld Google Maps en filmpjes vereisen een internetverbinding.

Maak gebruik van de interactiviteit, de zoek- en blader mogelijkheden, dan komt dit eBook het meest tot zijn recht. Via de **inhoudsopgave** kun je direct naar een onderwerp en via de **kaart** kun je gelijk naar een geografische plaats in ons verhaal. In dit eBook verwijzen de **lichtblauwe** links naar de locatie in Google Maps, zodat tijdens de reis vanuit de satelliet meegekeken kan worden. De roze links in het document verwijzen naar gewone internetsites.

In dit reisverhaal hebben we verslag gedaan met de middelen die wij hebben. Soms professioneel, soms juist niet, zoals bijvoorbeeld onze

filmpjes en snapshots vanaf de telefoon. Het is veel werk om alles perfect te doen, dat zou veel te lang duren. Juist de snelheid die dit nieuwe medium mogelijk maakt is belangrijk. Daardoor is het nu mogelijk om een eBook uit te brengen over een specialistisch onderwerp voor een klein publiek. We denken dat onze persoonlijke touch dit interactieve eBook juist leuk maakt.

We hebben een fantastische reis gehad. Wacht niet tot je pensioen met het realiseren van je wilde plannen, maar ga als je nog in de kracht van je leven zit. Wij hebben genoten van onze reis. Het bijhouden van het **blog** en het werken aan deze publicatie heeft er aan bijgedragen dat we alles intens hebben beleefd en herbeleefd.

We wensen je veel plezier met dit interactieve eBook!

Chantal Heeg & Simon Somers
rondjeoostzee@hotmail.com

Rondje Oostzee wordt geleverd in PDF formaat, daardoor kan het document op elk platform bekeken worden met behulp van **Arcobat Reader**. Aan het gebruik van Acrobat Reader zijn ook nadelen verbonden, waar we een oplossing voor gevonden hebben. Zie voor tips om optimaal gebruik te maken van de interactieve mogelijkheden van dit eBook, deze **LINK**.

Voor de reis

- Idee en voorbereiding
- Over Chantal Heeg
- Over Simon Somers
- De Calenture
- Kennis
- Navigatie
- Uitrusting
- Weer
- Reisplan
- Links per traject

DE REIS

- Reis via kaart, met route & plaatsen **k**
- Eindelijk weg en dan toch een traantje...
- Over het Wad naar Norderney
- Noordzee als spiegel boven Norderney Duitse Bocht
- Wangerooge nautisch
- Wangerooge
- Wangerooge yoeeristisch
- Zwemmende Kwal en spuitende Oester
- Mist Noordzee zeegat Wangerooge
- Elbe bij Cuxhaven
- Kieler kanaal, Brünsbittel – Holtenau
- Zeezeilen Kielerbocht, schietgebieden Putlos....
- Gedser in Denemarken!
- Hiddensee, eiland voor Rügen
- Avond jachthaven Hiddensee, uitzicht Hiddensee
- Sassnitz haven of toch niet...
- Bestemming Polen, Świnoujście
- Prijsniveaus EU, Polen versus Denemarken
- Świnoujście, leuke badplaats aan Poolse kust
- Langs Poolse kust naar Darlowo
- Van Darlowo naar Łeba
- Łeba, het strand, de stuifduinen en het nationale park
- Stuifduinen bij Łeba
- Hellup Piraatski!

- Vanuit Wladyslawowo naar Gdansk
- De stad Gdansk
- Bestemming Kaliningrad, Rusland....toch maar niet!
- Klus op grote hoogte...
- Windvaan eindelijk gebruikt!
- Nacht op zee onder de Russische kust
- Ze denken dat we Russen zijn!
- Binnenland van Litouwen
- Havenlawai...
- Tropische toestanden op de Oostzee
- LiepaJA!
- Zorgeloos zeilen...
- Koeien, kunst en barbeque in Ventspils
- Saaremaa in Estland!
- Estland EU land?!?
- Saaremaa, natuureiland
- Borrelende bronnen en vissen in Kaali kratermeer...
- De mensen van Saaremaa en Ruhnu !?!
- Laura gaat varen!
- Baltische wijn? ... proost!
- Megajachten (powerboat, heli en zeiljacht op dek) en meer...
- Jachthaven Andrejosta Riga
- Roja haven, Oostkust Letland, oversteek Oostzee met storm...
- Fårö sund
- Idylle in Gotland..
- Rust, ruimte en... een vervelende Duitser..
- Dichte mist en afzondering in scherengebied...
- Natuurhaven toch een beetje open, van scheren naar...
- Öland: Pipi Langkoushuizen, menhirs en standje 69
- Utklippan, rots in de branding
- Hammerhavn, parel aan de kust van Bornholm
- De thuisreis, herfst, wind tegen, veel mijlen....
- Piraten op de Oostzee...
- Vast op stormachtig Møn..
- Slachtoffers van de storm op Møn...
- Na de storm
- Cuxhaven, toeteren bij binnenkomst...
- De Duitse bocht, berucht en niet voor niets...
- Thuis maar niet afgelopen....!

Boeken & film

- Het Raadsel van de Wadden
- Hondejaren
- Baltische Zielen
- Honden van Riga
- Nachtstorm
- De Gekwelde Man
- Deep Water

Culinair

- Schol overbakken met ui en garnalen
- Wangerooge toeristisch
- Gedser in Denemarken!
- Hiddensee, eiland voor Rügen
- Snoekbaars in witte wijn met botersaus
- Sassnitz haven, of toch niet
- Pierogi
- Haring, makreel, paling...
- De stad Gdansk
- Binnenland van Litouwen
- Estland EU land?!?
- De mensen van Saaremaa en Ruhnu!?!
- Baltische wijn? ...Proost!
- Rabarber cake
- Borsjt
- Chocola
- Karper
- Traditionele Letse maaltijd, Riga, bleeh
- Visby in de Middeleeuwen...
- Idylle in Gotland
- Öland: Pipi Langkoushuizen, menhirs en standje 69
- Hammerhavn, parel aan de kust van Bornholm
- Vast op stormachtig Møn...
- Cuxhaven, toeteren bij binnenkomst...

Cultuur

- Wangerooge Toeristisch
- Störtebeker Festspiele
- Nina Hagen over Hiddensee
- Sekt, Champagne en Nederlanders...
- Bestemming Polen, Świnoujście
- De stad Gdansk
- LiepaJa
- Koeien, kunst en barbecue in Ventspils
- De bruiloft van Figaro op Saaremaa Ooperipäevad!
- De mensen van Saaremaa en Ruhnu
- Riga
- Riga; op zoek naar chocola..
- Megajachten (powerboat, heli en zeiljacht op dek)...
- Riga Rondvaart...
- Het Letse jetsetstrand van Riga, Jūrmala!
- Letse Ladies...
- Varkens, vis en veelkleurigheid...
- Architectuur in Riga, Art Nouveau
- Riga, verliefd, verloofd, op slot..
- Visby in de Middeleeuwen...
- Västervick's beroemde inwoner
- Hammershus of horror..
- Vast op stormachtig Møn...
- Drijven op zout water

Aan den lijve ondervonden

- Brandstof onderweg
- Kaartplotter
- De fiets
- Weervoorspelling
- Hoe lang is varen leuk?
- Gebruik AIS
- Sanitair veiligheid en internet onderweg
- Voorpret & leesvoer
- Festivals en concerten

Bewegende beelden in 'Rondje Oostzee' ▶

(opgedragen aan Melchior en Noëlle)

- Zonder handen
- Noordzee als spiegel boven Norderney
- Eiland Wangerooge
- Zwemmende kwal en spuitende oester
- Mist Noordzee Wangerooge
- Webcam NOK
- Zeezeilen Kielerbocht
- Hiddensee NDR
- Hiddensee Rondje Oostzee
- Störtebeker Festspiele trailer
- Nina Hagen Hiddensee
- Avond jachthaven Hiddensee
- Vissers van Sassnitz
- Recept Pierogi
- Stuifduinen Łeba
- Hellup Piraatski
- Filmpje Gdansk, Gdynia, Sopot

- Klus op grote hoogte
- Windvaan eindelijk gebruikt
- Wegen Litouwen
- Roeien Minija
- Havenlawaaï
- Karosta Marinebasis Libau
- Aankomst Saaremaa
- Nami Nami Rabarbercake
- Bronnen Odalätsi
- Kaali Kratermeer
- Restaurant omgeving Ruhnu
- Laura
- Recept Borsjt
- Coureur Melchior
- Le Grand Blue
- Riga Rondvaart
- Levendige haven Riga
- Moderne Architectuur Riga
- Middeleeuws Visby
- Waterpomp Stenkyrkehuk
- Hootenanny Singers clip 'Marianne'
- Björn zoekt chef kok
- Vissen Västervik
- Utklippan
- Roeien Utklippan
- Gefährlicher Fang
- Talinn Radio

Epiloog & rechten

Idee en voorbereiding

De afgelopen jaren hebben we veel gevaren, we zijn samen vaak naar de Nederlandse- en Duitse eilanden gezeild, ook onder minder gunstige omstandigheden tijdens de tocht. We hebben gemerkt dat na de veertig de jeugdigheid niet toeneemt.

Met windkracht vijf op de Noordzee, een rare deining en weinig zicht; er ontstaat al snel een vreemd gevoel in de maag. Als je in die omstandigheden naar het toilet moet kom je blauw en groen weer boven. Willen we ooit een lange zeereis maken? Moeten we dan sparen voor een boot van twaalf meter en wachten tot we met pensioen zijn om lang te gaan varen? Kunnen we dat dan nog allebei, willen we dat dan nog? Gaan we die bootlengte wel halen? Moeten we dat wel willen, moeten we wel wachten tot we verlof krijgen vanwege onze leeftijd? Of moeten we nu gaan, nu we redelijk fit zijn, met de middelen die we nu hebben?

Het is natuurlijk stoer, bestemming Café Sport op Horta (Azoren) en misschien nog wel verder naar Zuid-Amerika. Maar toch, de Atlantische Oceaan. Dat vergt het één en ander van materiaal en bemanning. Dat vraagt veel voorbereidingstijd en training. Wij voelen ons nu sterk, we hebben nu de behoefte om iets te zien, te reizen en samen te ervaren, dus waarom wachten? Nou omdat het niet kan; vanwege geld, werk, sociale verplichtingen en familie. Voor ons beide betekent deze reis het maken van keuzes, van dingen afzien, voor dit doel gaan. Meer redenen om te blijven dan om dit te doen.

Opeens is het idee ontstaan om naar St Petersburg te reizen met eigen boot, het vakantiereisje is daarmee een short sabbatical geworden en het reisdoel een rondje Oostzee met het accent op de voormalige Sovjet Staten.

Russisch Orthodoxe Christus de Verlosser
Kathedraal te Kaliningrad

Chantal Heeg

..met Niek Roosdorp als instructeur..

Chantal is geboren en opgegroeid vlak buiten het kleine dorpje Kubaard in Friesland op de boerderij. Na de basisschool in Kubaard gaat Chantal naar de Havo in Bolsward. Naast kaatsen, dwarsfluit-spelen, zwemmen en ballet is ze altijd volop in de weer geweest met pony's en later paarden. Na de Havo heeft Chantal twee jaar de lerarenopleiding in Leeuwarden gevolgd, maar ze ziet het les-geven toch niet zo zitten. Eigenlijk wil Chantal wel naar een echte grote stad en iets doen op het gebied van grafisch ontwerp, ze besluit om naar de grafische MTS in Amsterdam te gaan.

Om haar blik op de wereld wat te verruimen is Chantal na de MTS gaan backpacken in Azië. Ze is toch wel een beetje nieuwsgierig naar haar roots en heeft na een bezoek aan Thailand en Maleisië, Indonesië bezocht. Daar is ze op zoek gegaan naar het graf van haar opa. Tot die tijd is het niet bekend waar hij begraven ligt. Het is een zoektocht geweest van ongeveer een week en door veel hulp van de locale bevolking heeft ze het graf van haar opa gevonden.

Het bezoek aan Azië is een heel bijzondere ervaring geweest. Na het backpacken heeft Chantal besloten om zich op het creatieve vlak verder ontwikkelen. Ze is in Groningen gaan wonen en heeft in de avonduren de kunstacademie Minerva gedaan. Overdag heeft ze in die periode gewoon gewerkt. Na bij verschillende ontwerp- en reclamebureaus te hebben gewerkt is ze in 2001 gestart met haar eigen bedrijf **Proto Format**. Het eigen baas zijn bevalt erg goed. Proto Format is gespecialiseerd in reclame- en grafisch ontwerp voor de locale overheid en het MKB.

Maar nu, de Oostzee op. Erg veel zeilervaring heeft Chantal nog niet. Nog niet zo lang geleden heeft ze Simon leren kennen. Ze hebben veel gezeild en Chantal is er achter gekomen dat ze houdt van zeilen en water.

In een opwelling is het idee om een grote bootreis te maken ontstaan. In eerste instantie is het plan om met de boot naar St Petersburg te gaan. Dat blijkt toch best ver te zijn, daarom is het rondje Oostzee iets aangepast.

Ter voorbereiding heeft Chantal in maart 2010 in de staart van de winter een weekcursus gevolgd bij de Zeezeilers van Marken. Het groepje cursisten is erg gemotiveerd en naast de gezelligheid is er in die week ook ontzettend veel geleerd.

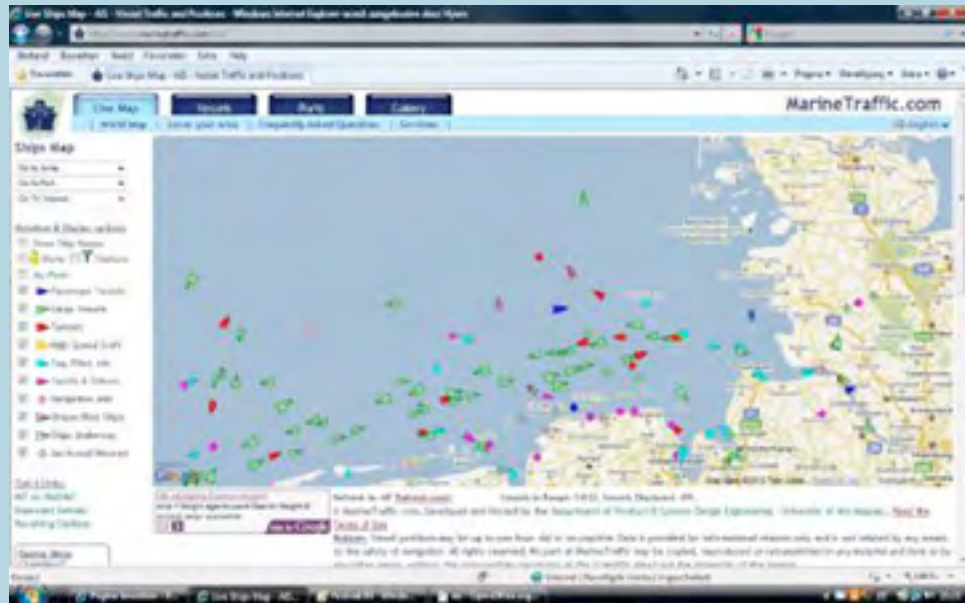
Zin om te gaan!

Uitrusting

Instrumenten

We hebben besloten om een aantal dingen **aan te passen** aan het schip en onze uitrusting. We hebben een kaartplotter aangeschaft, zodat we ook in de kuip altijd kunnen zien waar we zijn.

Na lang wikken en wegen hebben we afgezien van een radarinstallatie. Duur, groot, lastig te bedienen en te interpreteren. Als het gebruik van radar echt nodig is liggen we liever in de haven. Wel hebben we gekozen voor een AIS ontvanger, zodat we de bewegingen van grote schepen in de gaten kunnen houden. Schepen zenden via een VHF Antenne een bericht uit met hun positie, snelheid, bestemming en dergelijke. Hieronder een overzicht van de scheepvaartbewegingen in de Duitse Bocht, klik op de afbeelding om naar de site met live AIS gegevens te gaan.

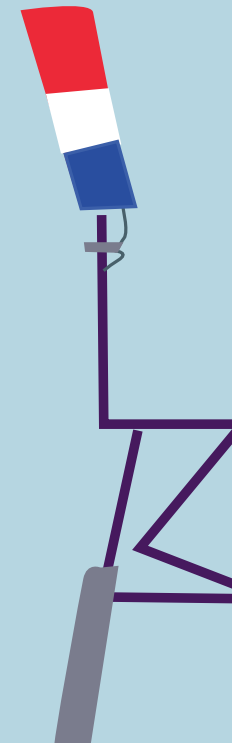

Windvaan

Onze antieke Autohelm stuurautomaat is leuk voor mooiweervaren maar bij een beetje roerdruk laat hij het afweten, bovendien verstoort het gebrom van de elektromotor de zeilrust. Daarom zijn we op zoek gegaan naar een windvaanbesturing. Die blijken duur: nieuw vanaf 3000 euro ongeveer. Gelukkig hebben we een **Navik Plastimo Windvaan** gevonden voor een prikkie....

Zie de Youtube video voor een werkend voorbeeld. De zelfstuurinrichting is onderweg onmisbaar gebleken.

zonder handen....

Links per traject

Verzamelsites Jachthavens

Lauwersoog – Kieler Kanaal – Rügen

Polen – Kaliningrad – Litouwen

Letland – Estland

Zweden – Denemarken

Kaart

Noordzee als spiegel boven Norderney Duitse Bocht

1 juli 2010

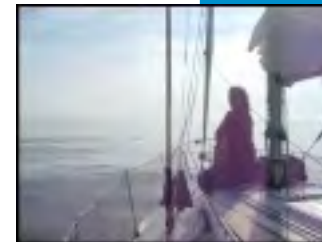
Tijdens de reisvoorbereiding hebben we ons wel eens afgevraagd hoe het weer zou zijn tijdens het passeren van de Duitse Bocht. Bij noordelijke – of westelijke winden zetten de golven vanuit de hele Noordzee door. De combinatie van golven en stroming in dit gebied kan zorgen voor een hele steile en onaangename zeegang, soms zelfs gevaarlijk in zeegaten bij windkracht zes of meer.

Nou daar hebben wij geen last van op ons tochtje van Norderney naar Wangerooge. Geen zuchtje wind. De zee zo glad als een spiegel, mijlen ver om ons heen. Motoren: uren lang... mooi uitzicht op Norderney (de meningen over de looks vanaf zee zijn verdeeld...).

Dit weertype is heel geruststellend voor sommige achterblijvers. Voor ons een leuke ervaring, wat dat betreft is alles dat niet heel lang aanhoudt aangenaam.

Zo ziet het er uit, motoren op een vlakke Noordzee in de Duitse Bocht...

De vissers van Sassnitz 🎬 hebben het moeilijk, ondanks de grote stroom aan dagjesmensen is de concurrentie op de internationale vismarkt groot: kweekvis, import, noem maar op. De vissers (ex DDR 'genossen') geven de EU en het kapitalisme de schuld...

Andere zeilers adviseren de havens van Glowe en Lohme, iets meer naar het noordwesten aan als alternatief. Ook dichtbij de krijtrotsen, maar met veel betere havenvoorzieningen.

Pas op de vlaggetjes!

Voor het traject vanaf Rügen tot aan het einde van onze trip door het voormalige Oostblok is het oppassen geblazen. Langs de hele route vind je tot ongeveer 5 mijl uit de kust overal visnetten. De netten worden gemarkeerd door de welbekende vlaggetjes. Zeker in een donkere nacht zonder maan is het verstandig om meer dan 5 mijl uit de kust te blijven. We treffen dit lijntje aan bij het winterklaar maken...

We komen s' nachts aan. De kermis is nog in volle gang en het strand dreunt van de housemuziek uit de plaatselijke stranddiscotheek.

Vanuit Wladyslawowo vertrekken we naar Gdansk. In de 'Danziger Bucht' zijn een aantal verkeersscheidingsstelsels, een route naar de oude stad Gdansk, een route naar Gdynia en een route naar de nieuwe haven van Gdansk. In de bocht liggen een aantal ankergebieden. Daar liggen grote schepen voor anker, daardoor lijkt het druk, maar dat valt mee. Tijdens de vier uur waarin wij passeren, zien we drie grote varende zeeschepen.

Het binnenlopen van Gdansk is indrukwekkend, vanaf de zee naar de jachthaven is het ongeveer vijf mijl, langs indrukwekkende haven installaties.

De jachthaven van Gdansk ligt midden in het centrum van de stad, schuin tegenover de Krantor (toren met de eerste kraan, door gevangenen aangedreven kan tot twee ton tillen), een deel van het omliggende gebied is nog niet herontwikkeld.

Tropische toestanden op de Oostzee

18 juli 2010

Al sinds ons vertrek uit Nederland hebben wij prachtig weer. Stralend blauwe hemel, weinig wind uit oostelijke richtingen en een temperatuur ver boven de waarden die wij gewend zijn.

Op zee is het overdag vaak tussen de 23° en 27°. In de steden vaak tussen de 29° en 32°. Vandaag slaat werkelijk alles. Het is op zee 35°, windstil, strakblauwe lucht en heel drukkend qua luchtvochtigheid.

Het is zo warm dat in de zon zitten langer dan een half uur eigenlijk geen optie is, in de kajuit is het nog warmer, zo ongeveer 38°, geen feest. Het zweet loopt met straaltjes langs lichaam en gezicht, we gebruiken handdoeken om ons af te drogen.

Te warm om te lezen, te warm om te slapen, TE WARM!

Onderweg worden we bezocht door een heel leger aan insecten. Grote, kleine, mooie en lelijke, stekers en zoemers. Zou er dan toch onweer in de lucht zitten? De voorspelling zegt wel toenemende wind in de nacht en regen, met de mogelijkheid van een onweersbui, maar niet met erg veel nadruk. We gaan vanwege het dreigende onweer naar Liepaja en niet naar Pavilosta.

We varen vandaag van Klaipėda (Litouwen) naar [Liepaja \(Letland\)](#), een tocht van vijftig mijl. We vertrekken rond het middaguur en denken rond middernacht aan te komen. De zon gaat hier om tien uur onder, maar het wordt eigenlijk pas donker om twaalf uur, dat duurt dan tot halfdrie, daarna wordt het al weer licht. Dus ook in de nacht is het zicht meestal goed hier op de Oostzee.

Het Letse jetset strand van Riga, Jūrmala!

3 augustus 2010

Al sinds de 19e eeuw is **Jūrmala** een beroemd kuuroord en strandbestemming, vooral heel erg bekend in het voormalige Oostblok en Rusland. Rond 1900 maakt de **streek** een enorme groei door, de mooiste gebouwen stammen dan ook uit deze periode.

Jūrmala betekent strand, eigenlijk gaat het om een kuststrook van 33 kilometer lang, tussen de plaatsen Priedaine en Kauguri op ongeveer 27 kilometer afstand van Riga. De zomers zijn in de Baltische Staten warm, normaal gesproken zo rond de 25 graden en het gebied heeft een landklimaat. Het (bijna zoete) zeewater in de bocht van Riga warmt dan op tot ongeveer 22 graden, ide-

aal strandweer dus. In de sovjetperiode is de streek gebruikt als één van dé strandrecreatiegebieden van de Sovjet Unie, spoorverbindingen zijn aangelegd en grote hotels gebouwd. De arbeiders kunnen georganiseerd op vakantie. In het gebied zijn rond 1980 meer dan honderd sanatoriums en het gebied wordt bezocht door meer dan 300.000 mensen per jaar.

Vanuit de haven loopt een wandelpad langs de rotskust naar boven, hier zijn prachtige rotsformaties uitgeslepen in het landschap. Kalksteen, dus heel veel fossielen. Ga je ook, neem dan hamer en beiteltje mee, dan kun je zoeken naar sporen uit het verleden, heel interessant.

Een van de bekendste Rauka's van Gotland is de 'Jungfrau Rauka', op een paar honderd meter van de haven, aan de kust.

Jungfrau Rauka

Kustpad Lickershamn

Er loopt een mooi pad door het prachtige bos langs de kust. Heel erg mooi, maar vooral daar waar de wind niet komt, heel erg veel steekvliegen. Tip; doe een shirt aan met lange mouwen en strakke pijpjes en spuit jezelf in met Autan, anders wordt het rennen door het bos.

Steekvliegen in het bos bij Lickershamn Gotland

Om een overkill aan alerts te voorkomen zetten we de alarmen bij aanvaringskoersen in de buurt van havens altijd uit. Maar niet op volle zee. Zeker niet als één van beide rust. Het uitzetten bij veel verkeer moet ook wel, omdat de plotter anders vol loopt met gegevens en te traag wordt.

Zeker bij een wilde zee is het moeilijk om op plotter of PC ruimtevoren zelf in te schatten of er sprake is van een aanvaringskoers. De aanduiding (de scheepscursor van de tegenligger wordt rood) op de PC is heel behulpzaam. Vaak is het op het oog moeilijk te zien, vooral bij parallelle koersen, oplopers bijvoorbeeld. Maar kijken kan heel verhelderend zijn, de apparatuur is aanvullend. Soms lijkt het of ingrijpen nodig is, maar kan op het oog gezien worden dat doorvaren ook gewoon kan.

De grote scheepvaart vindt duidelijkheid wel fijn, dus laat vroegtijdig goed zien wat je gaat doen en houdt voldoende afstand, één mijl is geen luxe bij een schip dat twintig knopen vaart.

Sanitair, veiligheid en internet onderweg

Sanitaire voorzieningen

We hebben aardig wat havens gezien onderweg. Met sanitair in alle kwaliteiten. Voor rare voorzieningen hoeven we niet ver van huis, dichtbij hebben we hele mooie (Lauwersoog) en minder fraaie voorzieningen (Borkum) of voorzieningen die halve dagen gesloten zijn (Schiermonnikoog), zo ook onderweg.

Duitse havens hebben vaak redelijk tot goed sanitair, veelal afhankelijk van de leeftijd van de jachthaven zelf. Nieuwe havens, goede voorzieningen. Dat geldt ook voor Denemarken en Zweden. De kwaliteit van voorzieningen in Zweden en Denemarken is over het algemeen wat hoger. Dat komt misschien, omdat het daar ook heel goed mogelijk is om in een natuurlijke haven te liggen. Een jachthaven moet dan iets extra's te bieden hebben.

In Polen en de Baltische Staten is de kwaliteit sterk wisselend, is de haven recent vernieuwd (meestal dankzij EU subsidie), dan zijn de voorzieningen goed. Zijn de voorzieningen ouder dan vormt het onderhoud vaak een probleem. Opvallend is dat juist de grote toeristische trekpleisters op onze route verouderde voorzieningen hebben. Zowel Gdansk als Riga zijn verouderd. Voor beide havens bestaan vernieuwingsplannen die on-hold zijn vanwege de recessie.

Opvallend is wat ons betreft dat in het buitenland bijna overal de voorzieningen dag en nacht toegankelijk zijn, vrijwel altijd beveiligd met een code of pasje, maar dan wel altijd open.